

## POSTANOWIENIE

Dnia 17 marca 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania Z. Ż.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w K.

o emeryturę,

na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 17 marca 2016 r.,

na skutek skargi kasacyjnej odwołującego się od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 5 lutego 2015 r., sygn. akt III AUa [...],

**odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania i  
odstępuje od obciążania ubezpieczonego Z. Ż. kosztami  
postępowania kasacyjnego.**

## UZASADNIENIE

Ubezpieczony Z. Ż. wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 5 lutego 2015 r.

Zaskarżonemu wyrokowi zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego przez ich błędną interpretację, tj. art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 748 ze zm.) w związku z § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.), przez przyjęcie, że skarżący nie spełnił warunków do otrzymania wcześniejszej emerytury z powodu niespełnienia warunku ustawowego,

tj. posiadania piętnastoletniego okresu pracy w warunkach szczególnych, a także naruszenie przepisów postępowania: art. 328 § 2 k.p.c., bowiem uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie zawiera „danych pozwalających na kontrolę tego orzeczenia” oraz zastosowanie przez Sąd prawa materialnego do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego; art. 378 § 1 zdanie pierwsze k.p.c., bowiem Sąd drugiej instancji pominął i nie rozpoznał wszystkich zarzutów apelacji skarżącego, co skutkowało sporządzeniem uzasadnienia wyroku apelacyjnego z naruszeniem art. 378 § 1 zdanie 1 k.p.c. (w sposób uniemożliwiający kontrolę kasacyjną orzeczenia).

Skarżący wniósł o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania „wobec istnienia potrzeby wykładni budzących poważne wątpliwości, czy czynności majstra budowy lub kierownika budowy w zakresie wytyczania punktów, dokonywania obmiarów mieszczą się w kategorii dozoru inżynieryjno-technicznego robót wodnokanalizacyjne oraz budowy rurociągów w głębokich wykopach spełnia warunki rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze w wykazu A w dziale XIV (Prace Różne) w pkt 24 do prac wykonywanych na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie A z zakresu budownictwa uprawniających do wcześniejszej emerytury zaliczonych w Dziale V pkt 1 - roboty wodnokanalizacyjne oraz budowa rurociągów”.

Wskazał nadto, że „skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, gdyż Sąd Apelacyjny w [...] rażąco naruszył art. 328 § 2 k.p.c. w ten sposób, że uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia nie zawierało danych pozwalających na kontrolę tego orzeczenia oraz zastosowanie przez Sąd prawa materialnego do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego, art. 378 § 1 zd. 1 k.p.c. - Sąd Apelacyjny nie rozpoznał wszystkich zarzutów apelacji skarżącego (...), co skutkowało sporządzeniem uzasadnienia wyroku apelacyjnego z naruszeniem art. 378 § 1 zd. 1 k.p.c., w sposób uniemożliwiający kontrolę kasacyjną orzeczenia”.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. wniósł o jej oddalenie i zasądzenie od ubezpieczonego na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie trzeba przypomnieć, że ograniczenia dopuszczalności wnoszenia skargi kasacyjnej wynikają z konstytucyjnej roli Sądu Najwyższego w systemie organów wymiaru sprawiedliwości. Zgodnie bowiem z art. 1 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.), rolą tego Sądu w sprawowaniu wymiaru sprawiedliwości pozostaje zapewnienie w ramach nadzoru zgodności z prawem oraz jednolitości orzecznictwa sądów powszechnych i wojskowych przez rozpoznawanie kasacji oraz innych środków odwoławczych, podejmowanie uchwał rozstrzygających zagadnienia prawne i rozstrzyganie innych spraw określonych w ustawach. Skarga kasacyjna nie jest więc (kolejnym) środkiem zaskarżenia przysługującym od każdego rozstrzygnięcia sądu drugiej instancji kończącego postępowanie w sprawie z uwagi na przeważający w jej charakterze element interesu publicznego. Służy ona kontroli prawidłowości stosowania prawa, nie będąc instrumentem weryfikacji trafności ustaleń faktycznych stanowiących podstawę zaskarżonego orzeczenia, gdy się weźmie nadto pod uwagę, że Konstytucja w art. 176 ust. 1 gwarantuje jedynie dwuinstancyjne postępowanie. Ewentualna możliwość dalszego postępowania, w tym postępowania przed Sądem Najwyższym, stanowi uprawnienie dodatkowe, które może zostać obwarowane szczególnymi przesłankami, w tym określonymi w art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c.

Stosownie do art. 398<sup>9</sup> § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Odnosząc się do kwestii oczywistej zasadności skargi, trzeba przypomnieć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego przesłanka ta wynika zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398<sup>4</sup>

k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107, z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109, z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20, poz. 494, z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437, z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX nr 375616). Przy czym podkreślić należy, że w judykaturze podkreśla się, że przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230, z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743, z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133). Ma to szczególne znaczenie w sytuacji, w której oczywista zasadność skargi kasacyjnej miałaby polegać na oczywistym naruszeniu przepisów procesowych, gdyż, stosownie do art. 398<sup>3</sup> § 1 pkt 2 k.p.c., skargę można oprzeć na naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Skarżący więc musi wykazać, że następstwa wytkniętej w skardze wadliwości postępowania i orzekania były tego rodzaju (bądź skali), że kształtowały one lub współkształtowały treść kwestionowanego w sprawie orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 1997 r., I CKN 57/96, OSNC 1997 nr 6-7, poz. 82; z dnia 24 października 2006 r., II PK 38/06, LEX nr 950620 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 63/05, LEX nr 179971; z dnia 5 grudnia 2007 r., II PK 103/07, LEX nr 863973; z dnia 16 czerwca 2011 r., III UK 213/10, LEX nr 950436).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwaliło się stanowisko, że uzasadnienie wyroku, które wyjaśnia przyczyny, z powodu których orzeczenie zostało wydane, jest sporządzane już po wydaniu wyroku, a zatem wynik sprawy z reguły nie zależy od tego, jak napisane zostało uzasadnienie i czy zawiera ono wszystkie wymagane elementy. W konsekwencji zarzut naruszenia art. 328 § 2

k.p.c. (powinno być w związku z art. 391 § 1 k.p.c.) może być usprawiedliwiony tylko w tych wyjątkowych okolicznościach, w których treść uzasadnienia orzeczenia Sądu drugiej instancji uniemożliwia całkowicie dokonanie oceny toku wyводу, który doprowadził do wydania orzeczenia lub w przypadku zastosowania prawa materialnego do niedostatecznie jasno ustalonego stanu faktycznego (por. między innymi wyroki z dnia 27 czerwca 2001 r., II UKN 446/00, OSNP 2003 nr 7, poz. 182; z dnia 5 września 2001 r., I PKN 615/00, OSNP 2003 nr 15, poz. 352 oraz z dnia 24 lutego 2006 r., II CSK 136/05, LEX nr 2009730; z dnia 18 marca 2003 r., IV CKN 1862/00, LEX nr 109420, a także postanowienia z dnia 20 lutego 2003 r., II CKN 1138/00, LEX nr 78271 oraz z dnia 5 kwietnia 2002 r., II CKN 1368/00, LEX nr 54382). Tego zaś Sądowi drugiej instancji nie można zarzucić. W judykaturze przyjmuje się bowiem, że jeżeli sąd drugiej instancji w pełni podziela ocenę dowodów, której dokonał sąd pierwszej instancji, to nie ma obowiązku ponownego przytaczania w uzasadnieniu wydanego orzeczenia przyczyn, dla których określonym dowodom odmówił wiarygodności i mocy dowodowej. W takim wypadku wystarczy zdecydowane stwierdzenie, że podziela argumentację zamieszczoną w uzasadnieniu wyroku sądu pierwszej instancji, w którym poszczególne dowody zostały wyczerpująco omówione i traktuje ustalenia pierwszoinstancyjne jako własne. Nie ma również przeszkód, by sąd drugiej instancji odwołał się także do oceny prawnej sądu pierwszej instancji, jeżeli w pełni ją podziela i uznaje za wyczerpującą (zob. np. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lipca 2012 r., I CSK 72/12, LEX nr 1215604; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 września 2014 r., II PK 284/13, LEX nr 1590288). Tak też uczynił Sąd drugiej instancji (str. 17 uzasadnienia). Tym samym Sąd drugiej instancji odniósł się do zarzutu zawartego w pkt III apelacji, tj. naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. Natomiast istotnie Sąd drugiej instancji nie odniósł się do zarzutu naruszenia przez Sąd pierwszej instancji art. 222 k.p.c., jednakże, po pierwsze, nie dotyczy on dowodu z przesłuchania stron, bowiem tę kwestię reguluje art. 299 k.p.c., po drugie, naruszenie art. 299 k.p.c. może mieć miejsce wtedy, gdy nieprzesłuchanie stron - mimo zgłoszenia takiego wniosku dowodowego przez jedną z nich albo nawet bez takiego wniosku (art. 232 zdanie drugie k.p.c.) - mogło wpłynąć na wynik sprawy, jednakże przedstawione poniżej rozważania dotyczące kwalifikacji prac

wykonywanych na stanowiskach majstra budowy lub kierownika budowy związek taki wykluczają.

Przechodząc do kolejnej kwestii, przez istotne zagadnienie prawne, na które powołuje się skarżący, należy rozumieć problem o charakterze prawnym, powstały na tle konkretnego przepisu prawa, mający charakter rzeczywisty w tym znaczeniu, że jego rozwiązanie stwarza realne i poważne trudności. Problem ten musi mieć jednocześnie charakter uniwersalny, przez co należy rozumieć, że jego rozwiązanie powinno służyć rozstrzygnięciu innych podobnych spraw. Jednocześnie, chodzi o problem, którego wyjaśnienie byłoby konieczne dla rozstrzygnięcia danej sprawy, a więc pozostający w związku z podstawami skargi oraz z wiążącym Sądem Najwyższym, a ustalonym przez sąd drugiej instancji, stanem faktycznym sprawy (art. 398<sup>13</sup> § 2 k.p.c.), i także w związku z podstawą prawną stanowiącą podstawę wydania zaskarżonego wyroku. Musi więc ono pozostawać w związku ze sprawą (zob. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13, LEX nr 1375467; z dnia 26 stycznia 2012 r., I PK 124/11, LEX nr 1215465; z dnia 23 marca 2012 r., II PK 284/11, LEX nr 1214575; z dnia 19 marca 2012 r., II PK 293/11, LEX nr 1214577; z dnia 24 lutego 2005 r., III PK 6/05, LEX nr 513003).

Podkreślić należy, że prace majstra budowy lub kierownika budowy wymienione były w wykazie C, dziale III (Prace i stanowiska pracy w budownictwie i przemyśle materiałów budowlanych - majster, kierownik budowy, kierownik robót), który został skreślony - z dniem 7 czerwca 1996 r. - przez § 1 pkt 5 lit. b rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 21 maja 1996 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie wieku emerytalnego oraz wzrostu emerytur i rent inwalidzkich dla pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz.U. Nr 63, poz. 292). Wykonywanie tych prac uprawniało jedynie do wzrostu emerytury lub renty, a nie stanowiło przesłanki nabycia prawa do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym z tytułu wykonywania prac w szczególnych warunkach (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 6 maja 2004 r., UK 344/03, LEX nr 131873 oraz z dnia 26 lutego 2006 r., I UK 164/05, LEX nr 272579). Już z tego powodu wykluczone jest zakwalifikowanie ich jednocześnie do prac wymienionych w dziale XIV, poz. 24, wykazu A, których wykonywanie uprawnia do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym (§ 4

rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze; Dz.U. Nr 8, poz. 43 ze zm.). Jest to logiczne, gdyż praca majstra budowy, kierownika budowy, nie może być uznana za wykonywaną na „na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie”. Zgodnie zawartą w art. 32 ust. 2 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych definicją ustawową „pracy w szczególnych warunkach”, za pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach uważa się pracowników zatrudnionych przy pracach o znacznej szkodliwości dla zdrowia oraz o znacznym stopniu uciążliwości lub wymagających wysokiej sprawności psychofizycznej ze względu na bezpieczeństwo własne lub otoczenia. Praca w warunkach szczególnych to praca, w której pracownik w sposób znaczny jest narażony na niekorzystne dla zdrowia czynniki. Jako przykłady takiej pracy można wymienić: pracę w narażeniu na hałas przekraczający dozwolone normy, w zapyleniu, w oparach chemicznych, w wysokich temperaturach lub zmiennych warunkach atmosferycznych. Pracę taką pracownik musi wykonywać stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku (§ 2 ust. 1 rozporządzenia), aby nabyć prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym. Motyw przyświecający ustawodawcy w stworzeniu instytucji przewidzianej w art. 32 o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych opiera się zatem na założeniu, że praca wykonywana w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy przyczynia się do szybszego obniżenia wydolności organizmu, stąd też osoba wykonująca taką pracę ma prawo do emerytury wcześniej niż inni ubezpieczeni. Pamiętać również należy, że prawo do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym stanowi odstępstwo od zasady wyrażonej w art. 27 o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych i określonego w nim wieku emerytalnego, tak więc przepisy regulujące to prawo należy wyklądać w sposób gwarantujący zachowanie celu uzasadniającego to odstępstwo (por. między innymi wyroki z dnia 22 lutego 2007 r., I UK 258/06, OSNP 2008 nr 5-6, poz. 81; z dnia 17 września 2007 r., III UK 51/07, OSNP 2008 nr 21-22, poz. 328; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX Nr 375653; z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK

66/07, LEX nr 483283; z dnia 13 listopada 2008 r., II UK 88/08, niepublikowany; z dnia 5 maja 2009 r., I UK 4/09, LEX nr 509022). Przy takim założeniu, czynności ogólnie pojętego nadzoru lub kontroli w procesie produkcji wykonywanej w tych wydziałach i oddziałach, w których zatrudnieni są pracownicy wykonujący pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu rozporządzenia, objęte poz. 24 działu XIV Wykazu A, to wyłącznie te czynności, które wykonywane są w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki, a więc polegające na bezpośrednim nadzorze i bezpośredniej kontroli procesu pracy na stanowiskach pracy wykonywanej w szczególnych warunkach (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653). Przy ocenie, czy określona kontrola bądź dozór stanowiły pracę w szczególnych warunkach, łącznikiem jest narażenie ubezpieczonego na czynniki istniejące na stanowiskach pracy podwładnych zatrudnianych w szczególnych warunkach (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 maja 2011 r., II UK 326/10, LEX nr 885016). „Dozór inżynieryjno-techniczny na oddziałach i wydziałach, w których jako podstawowe wykonywane są prace wymienione w wykazie” - aby mógł być uznany za pracę w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych - musi być sprawowany „na oddziałach i wydziałach”, czyli powinien być wykonywany bezpośrednio w określonym, skonkretyzowanym środowisku pracy, w którym istnieje narażenie na czynniki lub uciążliwości o znacznej szkodliwości dla zdrowia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 grudnia 2013 r., I UK 184/13, LEX nr 1448473). Chodzi więc o to, że zagrożenie określonego środowiska pracy wynika z emisji szkodliwych czynników towarzyszącej wykonywaniu przez robotników prac wymienionych w wykazie A (co ma miejsce zwykle na halach produkcyjnych) i dlatego nadzór sprawowany w takim środowisku jest również kwalifikowany jako wykonywanie pracy w szczególnych warunkach. Nie sposób stawiać znaku równości między środowiskiem pracy majstra budowy lub kierownika budowy, którzy sprawują pośredni nadzór nad zatrudnionymi na budowie robotnikami, a środowiskiem pracy ich podwładnych wykonujących prace w warunkach bezpośrednio narażających na szkodliwe dla zdrowia czynniki (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 grudnia 2007 r., III UK 62/07, LEX nr 375653).

Postawione pytanie można rozważać jedynie w kontekście, czy czynności „w zakresie wytyczania punktów, dokonywania obmiarów” mieszczą się w kategorii robót wodnokanalizacyjnych oraz przy budowie rurociągów w głębokich wykopach (dział V, poz. 1, wykazu A). Należy mieć jednak na uwadze, że stanowiły one jedynie wycinek pewnej większej całości, bowiem, jak wynika z ustalonego w sprawie stanu faktycznego (którym Sąd Najwyższy jest związany – art. 398<sup>13</sup> § 2 k.p.c.), do obowiązków ubezpieczonego na stanowisku majstra budowy i kierownika budowy należały także czynności związane z gospodarką materiałową i sprawami *stricto* pracowniczymi. Tymczasem, pracownik musi wykonywać pracę w szczególnych warunkach stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku (§ 2 ust. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze), aby okres jej wykonywania mógł być zaliczony do stażu pracy warunkach szczególnych. Tym samym odpowiedź na postawione pytanie nie przesądza kwestii o zaliczeniu spornego okresu pracy do stażu pracy uprawniającego do emerytury w obniżonym wieku emerytalnym.

Skarżący nie zdołał zatem wykazać, że zachodzi potrzeba rozpoznania jego skargi przez Sąd Najwyższy, wobec czego z mocy art. 398<sup>9</sup> k.p.c., należało postanowić jak w sentencji. O kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnięto po myśli art. 102 k.p.c.